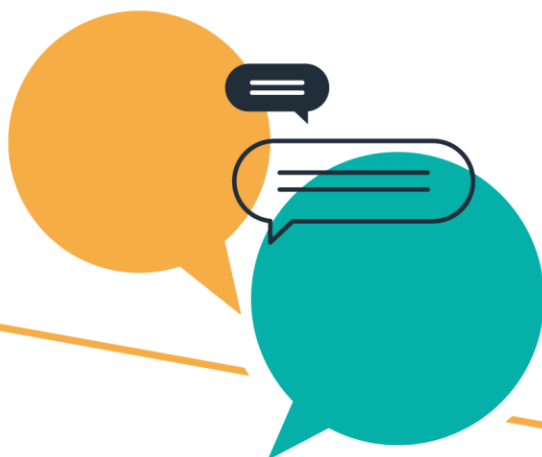




3.0 CYBERLEKCJE

Scenariusz lekcji Poszanowanie praw autorskich w Internecie

Zajęcia dla klas 4–6



NASK

 **cyber
profilaktyka**
NASK

 **Ministerstwo
Cyfryzacji**



Projekt finansowany ze środków
Ministerstwa Cyfryzacji.

Scenariusz lekcji dla klasy 4–6 szkół podstawowych

Scenariusz opracowany w ramach projektu „Działania wspierające nauczanie o cyberbezpieczeństwie”

Autorka scenariusza: Bernardetta Czerkawska

Redakcja merytoryczna: Cyberprofilaktyka NASK (Dział Profilaktyki Cyberzagrożeń)

Redakcja językowa, dostępność (WCAG):

© NASK – Państwowy Instytut Badawczy
Warszawa 2025

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne (CC BY-NC) 4.0 Międzynarodowe

NASK – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Kolska 12
01-045 Warszawa

KLASY 4–6

Temat: Poszanowanie praw autorskich w Internecie.

Czas realizacji: 45 minut

Warto wiedzieć – wprowadzenie do zajęć

W wieku nastoletnim młodzież staje się nie tylko biernym odbiorcą treści, ale coraz częściej aktywnym twórcą – youtuberem, streamerem czy autorem grafik. W tym czasie młodzi ludzie intensywnie korzystają z zasobów sieci, tworząc prezentacje szkolne, memy czy filmy, często nieświadomie łamiąc prawa autorskie. Poczucie swobody i łatwość technicznego kopiowania plików sprawiają, że uczniowie i uczennice traktują wszystko, co znajdują w wyszukiwarce, jako dobro niczyje lub darmowe zasoby. Nie zdają sobie sprawy, że bezprawnym wykorzystaniem czyjejś twórczości narażają się na konsekwencje prawne oraz naruszają dobra osobiste twórców.

Dorośli nierzadko sami mają problem z odróżnieniem tego, co w sieci jest legalne, od tego, co narusza prawo. Często wychowywali się w czasach mniejszej świadomości prawnej, dlatego teraz muszą na bieżąco weryfikować swoją wiedzę, aby nie wprowadzać nastolatków w błąd. Ważne jest w tym przypadku nie tylko przestrzeganie przed plagiatem, ale przede wszystkim wskazywanie legalnych źródeł oraz uczenie korzystania z otwartych zasobów, co wspiera kreatywność z pełnym poszanowaniem prawa.

Niezwykle istotne jest, aby nauczyciel lub nauczycielka swoimi działaniami również prezentowali postawę poszanowania prawa autorskiego. Widząc, że dorośli nie szanują pracy innych twórców, nastolatek wybierze drogę na skróty, uznając kradzież intelektualną za akceptowalną. W efekcie będzie bardziej narażony na oskarżenia o plagiat, a w przyszłości również na problemy w życiu akademickim czy zawodowym.

Brak odpowiedniej edukacji w zakresie praw autorskich prowadzi do zjawiska powszechnego przywłaszczania sobie cudzej pracy. Internet stał się gigantyczną biblioteką i galerią sztuki, jednak korzystanie z niej wymaga znajomości obowiązującego prawa. Dobre praktyki, takie jak umiejętność cytowania czy sprawdzania licencji, są fundamentem odpowiedzialnego funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym.

Poniższy scenariusz kładzie nacisk na uświadomienie sobie, jakie prawa przysługują twórcy, oraz uczy, że to, co raz wrzucimy do sieci jako „nasze”, może być łatwo zweryfikowane, a niewiedza nie zwalnia z odpowiedzialności. Lekcja ma na celu pokazanie, że przestrzeganie praw autorskich nie jest tylko obowiązkiem, ale też wyrazem szacunku dla drugiego człowieka i jego pracy. Każdy materiał znaleziony w sieci ma bowiem swojego właściciela i określone warunki użytkowania. Informacje o autorze i źródle powinny być zawsze jawne, a korzystanie z cudzej własności musi odbywać się na zasadach określonych w licencji lub przepisach prawa.

Cele szczegółowe:

Uczeń/uczennica:

- rozumie, że za każdym dziełem w Internecie stoi praca i emocje twórcy;
- potrafi wyjaśnić, na czym polega uczciwe i nieuczciwe wykorzystanie cudzej pracy w Internecie;
- rozumie znaczenie pojęć: autor, źródło, prawa autorskie.

Kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się.

Cele w języku ucznia:

Umiem korzystać z zasobów Internetu, szanując zasady praw autorskich.

Kryteria sukcesu dla ucznia/uczennicy:

1. Podam dwa przykłady wykorzystania zasobów Internetu z zachowaniem lub bez poszanowania praw autorskich.
2. **Wskazówki do przeprowadzenia zajęć:**
 - Inspiracją do rozmów w grupach jest filmik o historii jednego zdjęcia. Pokazuje on, jak dużo pracy musi włożyć fotograf przyrody w zrobienie jednego ujęcia, na którym mu zależy. Można dodatkowo zapytać uczniów i uczennice o ich doświadczenia publikowania treści w Internecie – ile poodejmowali prób, czy byli zadowoleni z efektu?
 - Główna część pracy na lekcji opiera się o pracę w grupach. Grupy się nie zmieniają, osoby cały czas pracują w tej samej konfiguracji. Warto, aby grupy były maksymalnie 4 osobowe, ułatwia to komunikację w zespole. Lepiej jest zwiększyć liczbę grup niż tworzyć grupy np. 6-osobowe.

Metody/techniki pracy

- pogadanka,
- rozmowa kierowana,
- praca z filmem,
- rutyna krytycznego myślenia: POCZĄTEK – ŚRODEK – KONIEC.

Formy pracy

- indywidualna,
- grupowa – praca w parach/trójkach, w grupach.

Środki dydaktyczne

CYBERLEKCJE 3.0

- Załącznik nr 1 – POCZĄTEK – ŚRODEK – KONIEC
- Załącznik nr 2 – Zdjęcie „ptak (unsplash).jpg”
- **Pomoce dydaktyczne**

- komputer, projektor.

Opis przebiegu zajęć/lekcji

Wprowadzenie

1. Pogadanka – nauczyciel/nauczycielka wita się z uczniami i uczennicami i zaczyna od dyskusji:
 - Jakie formy prac twórców internetowych możemy spotkać w sieci (piosenki, filmy, zdjęcia, kolaże zdjęć, rysunki, wpisy na blogach, przepisy itp.)?
 - Czy znamy twórcę każdego dzieła, które widzimy w Internecie np. kiedy ktoś coś udostępnia?

Część główna

1. Praca w grupach – nauczyciel łączy uczniów i uczennice w ok. 4-osobowe grupy.

Rozdaje grupom *Załącznik nr 1 – POCZĄTEK – ŚRODEK – KONIEC* i wyjaśnia, że praca będzie miała dwa etapy. Prezentuje zdjęcie “ptak (source-unsplash).jpg” i pyta, jaka praca stoi za wykonaniem tej konkretnie fotografii.

I etap – Uczniowie i uczennice zastanawiają się, jaki był POCZĄTEK, czyli jakie działania musiał podjąć fotograf, aby zrobić zaprezentowane zdjęcie ptaka.

Tutaj można wspomnieć o tym, że zdjęcie jest wykorzystywane na podstawie licencji serwisu (Unsplash.com), która pozwala na wykorzystywanie grafik komercyjnie i niekomercyjnie bez potrzeby uzyskiwania zgody autora lub autorki. Jedyne dwa wymagania, które nakłada ten serwis, to zakaz sprzedaży zdjęcia jako odrębnego utworu oraz zakaz używania go w serwisach będących repozytorium zdjęć (konkurencji źródłowego serwisu). Po upływie wyznaczonego czasu nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów i uczennice o odczytanie działań twórcy, które ich zdaniem pomogły mu zrobić tę fotografię, oraz podzielenie się refleksjami grupy. Jest to moment, aby uświadomić uczniów, że aby wykonać tego typu zdjęcie, autor musiał zaplanować wcześniej dokładnie wszystkie działania, dostosować ustawienia aparatu, często ukrywając się w miejscu zdjęcia pod specjalną maskującą plandeką, wycelować obiektyw w konkretne miejsce (tutaj konar) i liczyć na to, że ptak usiądzie na nim w konkretnym oknie czasu, kiedy naturalne oświetlenie jest najbardziej korzystne. A ponieważ ten czas zwykle trwa nie więcej, niż kilkanaście minut, niewykorzystana szansa skazuje fotografa na konieczność powtarzania próby następnego dnia (o ile pogoda będzie odpowiednia). To bardzo duże zaangażowanie czasowe oraz – często – finansowe.

2. Rozmowa kierowana – nauczyciel/nauczycielka pyta obecnych, co to są prawa autorskie?

Wspólnie formułuje z uczniami definicję i zapisuje na tablicy np.:

prawa autorskie to zbiór zasad, które chronią własność intelektualną – czyli wszystko to, co jest wynikiem czyjejś kreatywnej pracy umysłowej np. utwory muzyczne, filmowe, zdjęcia, teksty itp.

Żeby szanować prawa autorskie, należy zawsze podać autora pracy lub źródło, czyli stronę/konto, z którego pobraliśmy daną pracę.

3. Praca w grupach

II etap – w tych samych grupach młodzież pracuje nad zakończeniem historii zdjęcia. Biorą pod uwagę dwie sytuacje poszanowania i braku poszanowania praw autorskich.

Po zakończonej pracy nauczyciel/nauczycielka zaprasza uczniów i uczennice do zaprezentowania swoich ustaleń.

Zwraca uwagę na obie sytuacje i dopytuje:

- kto zyskuje w danej sytuacji?
- czy ja jako twórca lub twórczyni chciałbym/chciałabym być tak potraktowany/potraktowana?
- jak mogę szanować prawa autorskie?

Podsumowanie

1. Praca w parach – nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów i uczennice, by opracowali zasady korzystania z treści zamieszczonych w Internecie z poszanowaniem praw autorskich, np.:

Zawsze podawaj źródło.

Zawsze podawaj autora.

Nie sprzedawaj nawet fragmentu cudzej pracy bez zgody autora.

Nie montuj swojej pracy z kilku prac innych autorów bez podania ich imion i stron, z których korzystałeś/korzystałaś.

Korzystaj z cytatów, ale zawsze podaj źródło.

Uczniowie i uczennice proponują swoje reguły, nauczyciel/nauczycielka zapisuje je na tablicy. Na koniec pyta klasy: co było dla was nowe na dzisiejszej lekcji? Czego się dowiedzieliście?

Sposoby oceniania

Ocenie mogą podlegać:

- aktywność podczas lekcji,

- praca w grupach.

Praca z uczniem ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi:

Uczniowie i uczennice pracują przez większość czasu w grupach. Należy więc zadbać o uczniów i uczennice z trudnościami w przemieszczaniu się. Warto tak ustawić ławki, żeby mieli swobodny dostęp do każdego miejsca w klasie.

W przypadku uczniów, dla których trudnością może być praca w większej grupie, można im zaproponować pracę w parze lub trójce. Mogą też pracować indywidualnie.

Warto też zwrócić uwagę na uczniów lub uczennice trudnościami w komunikowaniu się. Mogą oni pracować w mniejszej grupie (trójka, para) lub pod okiem nauczyciela/nauczycielki, żeby wesprzeć proces dyskusji w grupach.